

Med lärkfalken som granne

Visst har vi sett lärkfalkar genom åren, men vanligtvis bara som en snabb skymt när de pilat förbi runt huset. Det är sällan man kan studera dem, och man är inte alltid säker på vad man sett.

TEXT & FOTO: MAGNUS UVNÄS

Vårt hus ligger vid en udde i Båven i Sörmland, där fiskgjusen förut häckade. Gjusarna har blivit sällsynta och bivräken har försvunnit från trakten, men i stället häckar nu brun kärrhök i närheten och vi ser ofta havsörn flyga förbi.

För ett tiotal år sedan kunde vi under den då ovanligt torra sommaren studera lärkfalkarna litet bättre. Ofta satt en av falkarna på en torr gren ett hundratal meter från vår veranda. I tubkikaren kunde vi studera den lilla falken och det vackra falkhuvudets mustascher. Den ser nästan ut som en miniatyr av sin större släkting pilgrimsfalken.

Adult (gammal) lärkfalk
med typiska röda ”byxor”.

Men det var också detta år som alla hussvalor som häckat runt vårt hus försvann. Kanske var det insektsbrist i torkan, men vi misstänkte allt att lärkfalken hade med svalornas förvinnande att göra. Vi har sedan dess inte haft några hussvalor runt huset. Tornseglarna har fortsatt att häcka under tegelpannor och i en starholk, och ladusvalor har börjat häcka i båthuset och under bryggan.

Våren 2014 blev lärkfalkarna aktuella igen. Någon skymtade förbi som vanligt, men det hördes också allt som oftast en serie *kikiki*-låten från udden utanför huset. Eftersom även göktytan häckar intill förväxlades dessa låten länge med göktytans. När inte falkarna syntes till på ett tag och låtena ökade i intensitet under sommaren bestämde jag mig för att närmare utreda saken.

Misstankarna om lärkfalkens nära grannskap hade förstärkts av att knappt en enda tornseglare eller ladusvala längre syntes i luften. Våra stora gräsmattor brukade vara välbesökta av maskletande trastar och starar, men de var nu tomma. De trastar som fanns gömde sig i bärbuskarna, där de satt och tryckte ända tills vi själva kom för att plocka av bären. Även de stora trollsländorna verkade vara väldigt få i år.

Jag gick några turer försedd med min stora kamerautrustning för att försöka dokumentera mina misstankar. Ganska snart förstod jag att det intensifierade skrikandet berodde på att lärkfalkens ungar hade lämnat sitt bo. Det fanns gott om tallar där boet kunde ha funnits, kanske i ett gammalt kråkbo. Jag fick några skymtar genom träden av flygande fåglar, som dock var omöjliga att fånga på bild. Lärkfalken är en suverän flygare och sägs vara den enda som kan fånga t.o.m. en tornseglare i flykten.

*En adult lärkfalk med byte
som ska överlämnas till
någon av ungarna.*

Till sist fick jag ändå mitt bildbevis. En unge satt länge kvar på en torr gren, och jag lyckades smyga runt och ta en bild genom grenverket. Det slog mig att den unga falken hade en vacker, svagt guldtonad undersida jämfört med de äldres vitgrå färger. Men den hade samma vackra, mustaschprydda falkansikte. De röda fjädrarna på benen som kännetecknar de äldre var inte lika iögonfallande.

Under en promenad några dagar senare tillsammans med min fru provade jag en ny taktik. Vi skildes

*Ungarna bråkar
om bytet.*

åt, och jag ställde mig i en öppning med fritt fotosynfält runt om. Min fru gick vidare, och min förhoppning var att falkarna skulle komma flygande förbi mig. Nu hade jag en fotoutrustning med ett kortare teleobjektiv, som jag hoppades skulle underlätta fotoograferingen av de snabba fåglarna.

Ibland har man tur. Både en äldre och en yngre falk flög förbi åt olika håll. Jag tog flera bilder som visserligen inte är några prisvinnare, men som ändå visar hur en ung och en gammal lärkfalk ser ut i flykten.

Det var inte slut med det. Falkungarna ropade hela tiden, och en flock ringduvor som flög förbi distraherade min uppmärksamhet. Plötsligt uppfattade jag att det även var några falkar som sammanstrålade ca 50 meter upp i luften en bit bort. Duvorna brydde sig inte om falkarna, och falkarna brydde sig inte om duvorna. Det hela var över på ett ögonblick, men jag riktade kameran mot falkarna och tog en bildserie så gott det gick.

Det var inte förrän jag senare tittade på bilderna som jag förstod att en av de äldre falkarna kommit med mat, och att två falkungar flugit den till mötes för att med akrobatkonster i luften tävla om att få bytet. Jag kände att jag hade fått uppleva ett benådat ögonblick.

Det ivriga ropandet på mat fortsatte i några dagar och flyttade även in bland träden runt våra gräsmattor. Ungfalkarna flög runt och satt på höga platser och väntade på att föräldrarna skulle komma med mat. Jag såg aldrig mer någon matningsprocedur, men

jag fick se hur traktens skatpar kunde mobba en ung falk. Hade det varit en äldre falk tror jag nog att de passat sig, även om lärkfalken knappast tar större byten än trastar.

När en unge satt i en trädtopp inom skatornas revir närmade sig skatorna genom grenverket underifrån. Till slut flög de faktiskt på falken och riktigt knuffade undan den. Från min stol på gräsmattan kunde jag på håll betrakta och fotografera detta vid två tillfällen.

Efter ytterligare någon vecka hördes inga falkar i området, och jag antog att de dragit vidare till nya jaktmarker. Kanske var en stor del av bytesdjuren slut i trakten. Vi ser med förväntan fram mot ännu en vår, för att se om svalor och trastar kommer tillbaka, och om vi kanske åter ska få uppleva de vackra lärkfalkarna som grannar. ■

Magnus Uvnäs

E-post: magnus@uvnas.com

Illustration: Daniel Tjernberg